

HALK EĞİTİMİ PROGRAMLARININ İNSANGÜCÜ PLANLAMASINA ETKİSİ

*Dr. Rifat MİSER**

GİRİŞ

Yetiştirilecek insangücünün niteliğinin piyasanın insangücü istemi ile uyuşmasının önemli bir konu olduğu görülmektedir. Özellikle kalkınma çabalarında insangücü eksikliğinin sıkıntısını çeken gelişmekte olan ülkeler, insan gücü-istihdam dengelerini diğer ülkelerden daha fazla gözetmek durumundadırlar. Çünkü insangücü yetiştirmeye ayırabildikleri kaynakları daha kıt, insangücü gereksinimlerinin karşılanması daha yamsaldır.

İnsangücü-istihdam dengelerinin kurulması, insangücü planlaması yolu ile gerçekleştirilmektedir.

1930'lu yıllardan beri, hem kapitalist hem sosyalist ülkelerde uygulandığı görülen planlama, bir sorun çözme yaklaşımıdır¹. Ancak planlamanın az gelişmiş ülkelerde, gelişmiş ülkelerden farklı bir anlama geldiği de görülmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde, kaynak dağılımında piyasa mekanizmasına dayanılırken, az gelişmiş ülkeler piyasanın kaynak dağılımındaki aksaklıklarını gidermek için planlama ile piyasaya müdahale etmektedirler⁽²⁾. İnsangücü planlaması da, insangücü alanındaki kaynak dağılımının eğitim sisteminin kendi gelişmesine ve işgücü piyasasının serbest mekanizmasına bırakılmayacağı düşüncesinden hareket ederek, devlet müdahalesini öngörmektedir³.

İnsangücü planlaması BBYKP'da şöyle tanımlanmaktadır: İnsangücü planlaması istihdam edileceklerin gerekli üretimi yapabilmek için mesleki düzeylerini ve niteliklerini belirleyen bir çözümlerdir. İnsangücü planları ile insangücü yetersizlikleri, fazlalıkları ve plan dönemindeki ge-

* Araş. Gör. Dr. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Araştırma Görevlisi

(1) Hesapçıoğlu, ss:10-13.

(2) Manisalı, ss: 25-27.

(3) Hesapçıoğlu, s. 206.

reksinin belirlenir ve bu gereksinimlerin karşılanması eğitim sistemlerine hedef olarak verilir⁴.

İnsangücü hedeflerinin, diğer eğitimsel hedeflere bütünleştirilmesi, hedeflerin gerçekleşmesi için gerekli koşulların hazırlanması da eğitim planlaması ile yapılmaktadır. Eğitim planları ile öngörülen hedeflerin ve bu arada insangücü gereksinimlerinin karşılanması, örgün ve yaygın eğitimin kurumlarının görevidir.

İnsangücü gereksinimini karşılamak açısından örgün eğitim kurumlarının görevi, eğitim planlarının öngörülleri doğrultusunda genç insanları bir mesleğe hazırlamaktır. Yaygın eğitim kurumları ise, genç-yaşlı tüm insanları meslek sahibi yapmakla sorumlu oldukları gibi; meslek değiştirmek isteyen ya da mesleğinin gösterdiği gelişmelerin gerisinde kalan insanları eğitmekle de yükümlüdür. Bu saptamalara dayalı olarak, örgün eğitim kurumlarının insangücü gereksinimini karşılamak konusunda, sistemden gelen bazı yetersizliklerin bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla insangücü eğitiminde, yaygın eğitim kurumları önemli bir işleve sahip olmalıdır. Yasa da, yaygın eğitim kurumlarını, ekonomik gelişmeye koşut ve istihdam politikasına uygun meslek edinmeyi sağlamakla yükümlü saymaktadır⁵.

Örgüneğitim Yoluyla İnsangücü Yetiştirmekte

Karşılaşılan Güçlükler

1. Örgün Mesleki Eğitim Pahalı Bir Girişimdir

Örgün eğitim, salt eğitim için tahsis edilmiş bina, araç-gereç ve nitelikli işgöreni gerektirmektedir. Dolayısıyla esnek bir yapıya sahip olan halk eğitimine oranla daha pahalı bir eğitim girişimidir.

a) Örgün eğitimde insangücü yetiştiren kurumlar mesleki-teknik okullardır. Ancak bu okullarda maliyetin yüksek olması mesleki-teknik eğitimin gelişmesini engelleyen bir etmendir⁶. Örgün mesleki-teknik eğitimin pahalı bir girişim olmasından dolayı da, örgün eğitim yoluyla ülkemiz teknik insangücü gereksiniminin ancak bir bölümü karşılanabilmektedir. Bu nedenle ülkemizde mesleki-teknik halk eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına gerek vardır. Sınırlı kaynaklara sahip ülkemiz için halk eğitimi, ekonominin gerektirdiği insan gücünü kısa sürede yetiştirmekte vazgeçilmez bir araçtır. Gerçekten İstanbul İmalat Sanayiinde yapılan bir araştırma, örgün mesleki-teknik eğitimin piyasasının gereksinimlerini karşılamakta yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştır-

(4) BBYKP, s. 135.

(5) 1739 S.K. madde, 40 Yaygın Eğitim Kur. Yönetme., ss:14-15.

(6) Adem, ss:168-169.

mayla, İstanbul imalat sanayinde çalışan işgücünün %53.2'sinin yapmakta olduğu işi işbaşında öğrendiği saptanmıştır⁷.

Günümüzde, hemen her ülkede, eğitimin her tür ve düzeyinde öğrenci sayıları hızla artmakta, ama buna karşın sistemin girdilerinde gerekli artışlar gerçekleşmemektedir. Pek çok ülkede, eğitimde ulusal bütçelerden ayrılacak ödenekler ise tavanına ulaşmıştır⁸. Dolayısıyla maliyeti düşürerek eğitim sunumunu artırabilmek için halk eğitimine yönelmek gerekmektedir. Planlamacıların da kabul ettiği üzere, halk eğitimi maliyet açısından örgün eğitime göre daha ekonomik bir niteliğe sahiptir⁹.

b) Günümüz dünyasında çok çeşitli meslekler vardır. Bütün sanat ve meslekler için okullar açmak ise, okullaşmanın pahalı bir girişim olmasından dolayı pek güçtür. Ancak bütün iş ve sanatlarda çalışacak insan gücüne ve bunların yetiştirilmesine gerek vardır. Bu türden açmazlar, yer zaman süre ve öğretici kadro açısından esnek bir yapıya sahip olan halk eğitimine yönelmeyi gerektirmektedir.

c) Diplomalı işsizler değil, işsizi istihdam edilebilir hale getirecek bir yaygın ve örgün eğitim ile Türkiye'nin kısa dönemli, düşük maliyetli, gereksinimleri karşılayan insangücünün yetiştirilmesi, tam istihdam politikasının esaslarından biridir. Burada öncelikle şunu vurgulamak gerekir ki, örgün eğitim yolu ile kısa dönemli ve düşük maliyetli insan gücü yetiştirme olasılığı bulunmamaktadır. Çünkü bu kurumlar hem uzun süreli programlara sahiptirler; hem de yerleşik bir yapıya, donanım ve kadrolara sahiptirler. Dolayısıyla da yüksek bir maliyetle işlerler. Ayrıca bu kurumlarla gereksinimleri karşılayacak insangücünü yetiştirmek oldukça güç görülmektedir. Çünkü üretim teknolojisinin hızla yenilediği bir dünyada, ülkenin kıt kaynaklarıyla bu okulların donanımlarını yenilemek mümkün değildir. Gerçekten, meslek liselerinde laboratuvar olanaklarının kısıtlı olmasından ötürü pratik bilgilerin yetersiz, ölçü aletleri kullanım bilgisinin sınırlı olduğu; bu durumun, mezunlarının iş piyasasınca tercih edilmesini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de örgün mesleki eğitim çıktılarının iş piyasasına uyumlarında güçlükler bulunmaktadır. Öyleyse ara insangücünü yetiştirmekte mesleki-teknik halk eğitimine yönelinmelidir. 3308 sayılı yasa ile bu yönde adımlar atıldığı görülmektedir.

Ayrıca günümüzdeki hızlı gelişme ve değişme içerisinde, ülkenin ve endüstrinin uzun dönemdeki gereksinimlerinin belirlenmesi -örneğin Türkiye endüstrisinin 20 yıl sonraki insangücü gereksinimlerinin bugünden belirlenmesi -ve öğretim programlarının buna göre hazırlanmasında da sıkıntılar vardır¹⁰. Örgün mesleki ve teknik eğitimin program ve donanı-

(7) Erbeşler, ss:6-9.

(8) Bülbul, s.3.

(9) VI. BYKP Öncesinde Gelişmeler, s. 345.

(10) Aktuğ: ss: 26-27

munda, gelişmelere koşut bir hızla yenileşmenin sağlanması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle de esnek bir yapıya sahip olan halk eğitimine yönelmek gerekmektedir.

d) 1991 yılı verilerine göre sektörel istihdam şöyledir: Tarım %49.9, sanayi %14.9, hizmetler %35.2¹¹. Görüldüğü gibi tarım sektörünün istihdam sığıması, diğerlerinden çok fazladır. Ancak tarım sektöründe eğitim düzeyinin düşük, gizli işsizliğin yaygın olduğu da bilinmektedir. Hem de, tarımda üretim genellikle geri ve ilkel usullerle yapılmaktadır. Dolayısıyla çalışan nüfusun yarısının istihdam edildiği, ama verimin düşük olduğu bu sektörde nitelikli insangücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. Her köye, çocukları tarımsal yaşama hazırlayacak bir okul kurulamayacağına göre, bu sektörde mesleki eğitimin ağırlıklı halk eğitimi yoluyla yapılması gerekmektedir. Çünkü, biraz abartmalı bir söyleyişle, tarlada otlakta eğitim yapabilecek tek yaklaşım halk eğitimidir.

e) Buraya değin, örgün mesleki eğitimin daha fazla harcamayı gerektiren, pahalı bir girişim olduğu olgusuna dayanıldı. Fakat, mesleki-teknik halk eğitimi daha fazla harcamayla gerçekleşseydi bile, onun örgün eğitiminden daha yüksek maliyeti bulunduğunu söylemek güç olurdu. Çünkü halk eğitimi yoluyla meslek kazanan insan, bilgi ve becerilerini en yakın zamanda üretime katacaktır. Eğer katmayacaksa o insanın halk eğitimi programlarına gelmesi pek sözkonusu olamaz. Çünkü halk eğitimi, gereksinimleri, bireylerin belli bir zamanda duydukları gereksinimleri karşılamaya dönük programlarla işler. Öte yandan programların katılan insanların gereksinimlerine dayalı olması, onların eğitim-öğretim sürecine gönüllü katılımlarını ve dolayısıyla öğrenmeye yüksek düzeyde güdülenmelerini sağlar. Bunun sonucu olarak daha etkili öğrenmeler gerçekleştirilmektedir. Oysa örgün mesleki eğitim bu yararlıktan yoksundur.

Türkiye'de örgün mesleki-teknik ortaöğretimde hedef üniversiteye giriştir. Ders saatleri ve içerikleri buna göre düzenlenmiştir. Programlar teorik bazı hedeflere ve yükseköğretime geçiş isteğine göre yönlendirilince de, istihdam piyasasının istemlerine yeterince yanıt verilememektedir. Bunun sonucu piyasa aradığı elemanı bulamamakta, iş arayanlar da girmek istedikleri işi yapabilmekte güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ve bunun sonucu olarak orta seviyeli pek çok meslek elemanı, eğitildiği dalın dışında işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Öte yandan mesleki-teknik lise çıkışı pek çok insanın üniversitelerde sosyal bilimlerde öğrenim gördüğü gözlenmektedir. Tüm bunlardan ötürü de, ülkemizde örgün mesleki eğitimin maliyeti, harcamaların ortaya koyduğundan daha fazladır; gerek birey, gerekse toplum açısından.

(11) DPT: Temel Ekonomik Göstergeler.: s.115.

2. Bilim ve Teknolojideki Sürekli Gelişmeler, Eğitimin de Yaşamboyu Sürmesini Zorunlu Kılmaktadır

Çağımızda bilim ve teknolojinin gelişmesi hızla sürmektedir. Bu hızlı gelişme, yaşamın belli bir döneminde örgün eğitim kurumlarında edinilen mesleki bilgi ve becerilerin de geliştirilmesini ve hatta yeni baştan bir meslek kazanmayı gerektirmektedir. Lowe'nin de ifade ettiği gibi, ekonomik refahın ve istikrarın, yeter sayıda ve nicelikte insangücü yaratmaya ve onu elde tutmaya dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Başlangıçta verilen eğitim ne denli etkin de olsa, bu teknolojik yenilikler çağında insangücünün sahip olduğu bilgi ve beceriler hızla eskimektedir. Niteliksiz işgücü için iş olanakları gittikçe azalmakta, daha yüksek beceri ve uyum yeteneği gerektiren işlerin sayısı gittikçe artmaktadır¹². Yetişmiş insangücünün eskimesinin önlenmesi ise halk eğitiminin görevidir.

Yaşamboyu eğitim kavramı, günümüzde eğitim sistemlerini derinden etkileyen bir kavramdır. Bu kavram ilk olarak 1960 yılında Kanada'nın Montreal kentinde toplanan 2. yetişkin eğitimi konferansında ortaya konulmuş; Tokyo ve Paris konferanslarında da önemle üzerinde durulmuştur. Yaşamboyu eğitim kavramı, eğitimin okulla, yaşla ve belli programlarla sınırlanmaması gereğini anlatır.

Eğitim yaşamboyu olmak zorundadır. Çünkü bilimsel ve teknolojik gelişmeler her meslek alanına yeni bilgi, teknik ve araçlar getirmekte; çalışanları bu konularda öğrenmeye, yetiştirmeye zorlamaktadır¹³. Kuşkusuz, yaşamboyu eğitim yalnızca mesleki-teknik eğitim için değil, sosyal ve kültürel eğitim için de gereklidir. Çünkü yaşam, yenileşme tek boyutlu değildir. Oyleyse eğitim okulla sınırlanabilir. Günümüzde özellikle çalışanların eğitimi büyük önem kazanmaktadır. Bu eğitim ise elbette rastlantıya bırakılamaz.

Öte yandan bugün yetişkinlerin belli konuları daha iyi kavrayabilecekleri anlaşılmaktadır. Çünkü yetişkinler kimi konulara çok ilgi duymakta, daha çok önem vermekte, bu da onların daha iyi öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır. Yaşam deneyimleri de bu konuda etkil olmaktadır¹⁴. Bu saptama, insangücü yetiştirme açısından ilginç görünmektedir. Çünkü günümüzde bedenen faal birçok yetişkinin, eğitimden yoksun olma nedeniyle işsiz kaldıkları, yeteneklerinin altında işlerde çalıştıkları ya da herhangi bir ilerleme olanağı vermeyen zevksiz işler yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir¹⁵. Bu sorunun, eğitim düzeyi yüksek yetişkinler için de geçerli olabileceği düşünülmelidir. İşinden hoşnut olmak herkesin hakkıdır ve her zaman işinden hoşnut olmayan eğitim düzeyi yüksek ya da düşük

(12) Lowe, ss:33-34.

(13) Taymaz, s.8.

(14) Geray, s.5.

(15) Lowe, s.70.

yetişkinler bulunabilir. İşinden hoşnut olmayan insanlar ise, ilgilendikleri mesleklere karşı yüksek bir güdülenme düzeyine ve dolayısıyla öğrenme kapasitesine sahip olacaklardır. Öyleyse eğitim belli yaşlarla ve konularla sınırlandırılmamalıdır.

Yaşamboyu eğitim kavramının bir diğer özelliği de örgün ve yaygın eğitimi bir bütün olarak görmesidir. Dolayısıyla, ister bilimsel gelişmeler nedeniyle olsun, isterse iş değiştirme isteğinden kaynaklansın; yetişkinlerin eğitimi yalnız halk eğitimi sistemiyle değil, örgün ve yaygın eğitim sistemlerinin birlikte çabasıyla karşılanmak durumundadır. Bu ise bir işbirliği ya da eşgüdümle değil, bir tümleşmeyle sağlanabilir. Tümleşme ise pratik olarak şöyle ifade edilebilir: Eğitim sistemlerindeki tüm kurumların gerektiğinde hem örgün hem yaygın eğitim yapabilecek biçimde düzenlenmeleridir.

Türkiye'nin Halk Eğitimi Yoluyla İnsangücü Yetiştirmedeki Durumu

Buraya değin yapılan anlatımla, örgün mesleki eğitimin insangücü yetiştirmedeki yetersizlikleri ve insangücünün halk eğitimi yoluyla yetiştirilmesine ağırlık verilmesi gereği ortaya konulmaya çalışıldı. Bu arada örgün mesleki eğitimin yerine, mesleki teknik halk eğitiminin ikame edilmesi gibi yanlış bir anlamaya da yol açıldı. Ama bunun bir çözüm olarak görülmediğinin vurgulanması gerekir. Çünkü gençlerin mesleki ilgilerinin geliştirilmesinde ve yönlendirilmesinde; teknoloji üretecek veya düzenleyecek yüksek nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde örgün mesleki eğitimin vazgeçilmez bir işlevinin bulunduğu düşünülmektedir. Örgün mesleki eğitimin yetersizlikleri ortaya konulurken anlatılmak istenen, örgün mesleki eğitimin insangücü yetiştirmede tek başına yeterli olmadığı; örgün ve yaygın mesleki eğitim arasında bir tümleşmenin sağlanması gereği idi. Gerçekte, günümüzde kavramsal gelişimin de bu yönde olduğu görülmektedir. Örneğin UNESCO'nun Nairobi Tavsiye Kararları'nda, örgün eğitimle halk eğitiminin "yaşamboyu eğitimi tamamlayan" vazgeçilmez parçalar olduğu vurgulanmıştır. Paris Konferansı'nda da, yaşamboyu eğitimin bir gereği olarak, halk eğitiminin, tüm eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak geliştirilmesi yönünde her türlü önlemin alınması istenilmiştir¹⁶. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 41. maddesi de, halk eğitiminin örgün eğitimle bir bütünlük içinde düzenlenmesini hükme bağlamıştır. Onuncu Milli Eğitim Şurasında da, örgün-yaygın eğitim arasındaki yapay ayrımın giderilmesi öngörülmektedir¹⁷.

1. İnsangücü Yetiştirmede Halk Eğitimine Yüklenen İşlevler ve Hedefler

Beş yıllık kalkınma planları ile Türkiye'de eğitim sistemine iki amaç verildiği görülmektedir. Birinci amaç Türk ulusunun eğitim düzeyinin

(16) Oğuzkan, s.10.

(17) X.MEŞ,s.27.

yükseltilmesi, diğeri de ülkenin gereksinimlerine ve koşullarına uygun insangücü yetiştirilmesidir. Bir başka deyişle, ülkemiz halk eğitimi sisteminin öngörülen temel işlevlerinden birisi gereksinilen insangücü yetiştirmektir. BBYKP ile halk eğitimi sistemine, “meslek edinmeyi ve meslekte ilerlemeyi sağlamak”, “iktisadi gelişmelerin gerektirdiği insangücünü yetiştirmek”, “çeşitli çalışma alanlarında çalışma koşullarına iyileştirmek ve verimliliği artırmak”, “hizmet içi eğitim yoluyla çalışanları işbaşında yetiştirmek” işlevlerinin yüklendiği görülmektedir. Söz konusu işlevler, 1739 sayılı METK ile Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği’nde de yer almaktadır. ABYKP’da, halk eğitiminde önceliğin istihdama yönelik beceri eğitiminde olacağı vurgulanmaktadır¹⁸.

Burada vurgulanması gereken bir konu da şudur: Kuramsal olarak, mesleki teknik halk eğitiminin insangücü planlamasını olumlu ve olumsuz biçimde etkilemesi olasıdır. Halk eğitiminin istek ve gereksinimlere dayalı bir eğitim biçimi olmasından ötürü, belli bir dönemde sunumun az ve dolayısıyla gelirin yüksek olduğu bazı mesleklerde kursların yoğunlaşması ve plan hedeflerinden fazla insangücü yetiştirilmesi olasıdır. Ayrıca, esnek ve kısa süreli bir eğitim olması nedeniyle de erişilmeyen plan hedeflerini tutturmayı sağlayabilir.

2. Türkiye’de Mesleki-Teknik Halk Eğitiminin Bugünkü Durumu

Ülkemizde pek çok kamu, özel veya gönüllü kuruluş mesleki teknik halk eğitimi etkinliklerinde bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu, kurumların çalışma programlarına veya gereksinimlerine bağlı olarak dönemseldir; yani sürekliliği bulunmamaktadır. 1980’lerden günümüze bunlardan kapsamlı olan bazılarını anımsarsak; ilgili Devlet Bakanlığı’nın uyguladığı “Beceri Kazandırma Kursları”, Milli Eğitim Bakanlığı’nın yürüttüğü “Lise Mezunlarına İş Edindirme Projesi-LİMME”, “İstihdamı Geliştirme Projesi”, Tarım/Orman/Köy İşleri Bakanlığı ile TRT’nin işbirliği yaptığı “Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi Yay-Çep” uygulamaları sayabiliriz.

Kurumsallaşmış mesleki-teknik halk eğitimi etkinlikleri ise Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri, Endüstri Pratik Sanat Okulları, Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezleri Halk Eğitimi Merkezleri, Çıraklık Eğitimi Merkezleri ve Mesleki Eğitim Merkezi eliyle yürütülmektedir. Bunlara ek olarak, yalnız kendi işgörenlerine ya da Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Eğitim Merkezi gibi farklı kuruluşların işgörenlerine eğitim veren “Hizmet İçi Eğitim” birim ve kuruluşları anılabilir.

Bunlardan Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri ile Halk Eğitimi Merkezlerinin mesleki eğitim kursları, büyük ölçüde “büyü-

(18) ABYKB, s.296.

kanne işlevi"ni yerine getirmektedir. Yani nakış, biçki-dikiş gibi genç kız ve kadınlara özgü sayılan işlerde onları becerili kılmaya yöneliktir. Örneğin 1990-91 öğretim yılında Halk Eğitimi Merkezleri 103 çeşit programı kapsayan 39.540 tane mesleki-tekniik halk eğitimi kursu açmıştır. Bunların %27.5'inde "biçki-dikiş" programı uygulanmıştır. Söz konusu yıl, her yüz kursun 67'sinde şu beş program; biçki-dikiş, el nakışı, oyacılık, giyim-iç giyim, makina nakışı programları uygulanmıştır. Her 100 katılımcının 65'i bu programları izlemişlerdir¹⁹. Kısacası, en yaygın iki kurumun, Halk Eğitimi Merkezleri ile Kız Sanat Okulları'nın ve bunların yanısıra Olgunlaşma Enstitüleri'nin mesleki-tekniik halk eğitim etkinlikleri büyük ölçüde, "ülkemin gereksinim duyduğu ara insangücünü" yetiştirmeye yönelik değildir. Kuşkusuz bu programlar da değerlidir, küçümsemez. Ama bu değerlendirme, "gereksinilen ara insangücü yetiştirme görevi üzerinde yeterince yoğunlaşamadığımız" gerçeğini değiştiremez.

Yukarıda anılan diğer kurumlar ise hem yaygın değildirler, hem de katılımcı sayıları azdır. Bunların istisnası Çıraklık Eğitimi Merkezleridir. 1990-91 yılı verilerine göre 237 tane Çıraklık Eğitim Merkezi'nde 110.218 kişi aday çırak, kalfalık ve ustalık eğitimi görmektedir²⁰. Bu kurumların programları daha çok sanayiye ve kısmen de hizmet sektörüne insangücü yetiştirmeye yöneliktir. Çıraklık Eğitimi Merkezlerinin halk eğitim sistemi içindeki yerine ilişkin, şu sorulardan kaynaklanan bazı çekişmeler konulabilir: Üst öğrenime devam etmeyip çıraklığı seçmek çocukların özgür istençlerin mi bir sonucudur? Hangi mesleğin çırağı olacağına özne/çocuk kendisi mi karar vermektedir? Çıraklık eğitimi kapsamına alınan bölgelerde ve mesleklerde bütün çırakların çıraklık eğitimi görmesinin zorunlu olması, halk eğitiminin "gönüllülük" ilkesi ile ne ölçüde bağdaşır?

Öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Yaygın Mesleki Teknik Eğitim Kurumları; meslek kazandırma, bir mesleğe hazırlama işlevi üzerinde yoğunlaşmışlardır. Teknolojik ve sosyal gelişmelere koşut olarak meslekte gelişmeyi sağlama işlevine dönük değillerdir. Bu işlevin Hizmet İçi Eğitim birimleri ya da kurumları eliyle yerine getirildiği görülmektedir. 1993 yılı verilerine göre kamuda çalışan 231.341 kişi hizmet içi eğitimden geçirilmiştir. Bunların en büyük çoğunluğu (215.880'i) üç aydan az süreli programlara katılmışlardır²¹.

Mesleki-tekniik halk eğitimin diğer önemli bir işlevi de "meslek değiştirme" gereksiniminin karşılanmasıdır. Hiç bir kurumun meslek değiştirme gereksinimini saptayarak buna yönelik programlar geliştirdiği ve uyguladığı gözlenmemektedir.

(19) DİE: Milli Eğitim istatistikleri Yaygın Eğitim

(20) Aynı.

(21) DİE: Kamu Kurum ve Kuruluşları..

Sonuç

Mesleki-teknik halk eğitimi programları insangücü planlarının gerçekleşmesine; daha az kaynak kullanarak ve katılanların gereksinmelerinin yarattığı güdülenmenin sağlayacağı katılım - benimseme aracılığıyla daha etkin olarak katkı yapabilir. Beklenen bu katkıların gerçekleşmesi için, ülkemizdeki mesleki-teknik halk eğitimi uygulamalarının şu noktalara da geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir:

-Mesleki-teknik halk eğitimi kursları, kadın nüfusa yönelik "büyükanne işlevi" gören programların yanısıra, ülkenin gereksindiği ara insangücünü karşılayacak nitelikte programları da yaygın biçimde uygulayabilmelidir.

-Mesleki-teknik halk eğitimi programları, "meslek kazandırma, bir mesleğe hazırlama" işlevlerinin yanısıra; "meslekte ilerlemeyi, gelişmeyi sağlayıcı" ve "meslek değiştirme gereksinimini karşılayıcı" işlevler üzerinde de yoğunlaşmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adem, Mahmut:** *Eğitim Planlaması*, A.Ü. Eğitim Fak. Yay., Ankara: 1981
- Aktuğ, Hüseyin:** "Mesleki ve Teknik Eğitimin Bugünkü Durumu, Ülkemizdeki Uygulama", "Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu", Nisan 1983'e sunulan bildiri metni.
- Bülbül, Südi:** "Türkiye'de Yaygın Eğitim", *Mesleki Teknik Eğitim Semineri*, 26 Ekim 1987'ye sunulan bildiri metni.
- DİE:** *Kamu Kurum ve Kuruluşları Hizmet Öncesi ve Hizmetçi Eğitim İstatistikleri*, 1993, Ankara:1995.
- DİE:** Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim 1990-91, Ankara:1994.
- DPT:** Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1985-89, Ankara: 1985.
- DPT:** Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesinde Gelişmeler, (1984-1988), Ankara: 1990.
- DPT:** Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-94, Ankara: 1989.
- DPT:** Temel Ekonomik Göstergeler, Ankara: 1991.
- Erbesler, Ayfer:** *İstanbul İmalat Saniyiinde İşgücünün Yapısı ve Teknolojik Değişmeye Uyum Sorunları*, MPM Yayını, Ankara:1987.
- Geray, Cevat:** *Halk Eğitimi*, 2.Bası, A.Ü. Eğitim Fak. Yayını, Ankara: 1978.
- Hesapçıoğlu, Muhsin:** *Türkiye'de İnsangücü ve Eğitim Planlaması*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayını, Ankara: 1984.

Lowe, John: Dünya'da Yetişkin Eğitimine Toplu Bakış, (Çev: Turhan Oğuzkan), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayını, Ankara: 1985.

Manisalı, Erol: *Gelişme Ekonomisi*, İ.Ü.İktisat Fak. Yay. İstanbul: 1978

MEB: Onuncu Milli Eğitim Şûrası, (Öneriler, Konuşmalar, Raporlar), Ankara: 1981.

MEB: Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Ankara: 1982.

Milli Eğitim Temel Kanunu, (1739 s.k.) 14 Haziran 1973.

Oğuzkan, Turhan: "UNESCO Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı İzlenimleri", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 10-57, Eylül 85.

Taymaz, Haydar: Hizmet İçi Eğitim, A.Ü. Eğitim Fak. Yay., Ankara: 1981.